

Nelegální software a křesťan

Obsah

Nelegální software a křesťan.....	1
1. Argumenty zpochybňující současný stav užívání softwaru.....	1
Slovíčkaření	2
Zveličování.....	2
Přirozená práva.....	2
Ekonomika.....	2
Open-source hnutí a hnutí svobodného softwaru	3
2. Argumenty hájící vlastnické právo k softwaru.....	3
3. Křesťan a nelegální software.....	4
4. Co z toho plyne?.....	5

Docela by mě zajímalo, co čekáte? Že budu tvrdit, že každý, kdo používá nelegální software, je zloděj? Je to tak? Začneme tedy lámat nelegální cédéčka, demonstrativně ničit nebo zamykat vypalovačky? :) Obávám se, že v zemi, kde se ještě před několika lety s tichým souhlasem téměř všech razilo heslo „kdo nekrađe, okrádá svou rodinu“, by to byla příliš pokrytecká výzva.

Přesto hned na úvod řeknu, že používání nelegálního software je špatné. Avšak příliš lehce bychom sklouzli do zákonického rozlišování, kdybychom tomuto tvrzení neporozuměli v souvislostech. Pojdme se tedy na tyto souvislosti podívat a odkrýt postupně argumenty obou stran.

1. Argumenty zpochybňující současný stav užívání softwaru¹

Ti, kteří kritizují současný stav okolo softwaru, upozorňují na to, že systém vlastnických práv (copyright) vznikl velmi dávno, dokonce již někdy souběžně se vznikem tisku. V této době byl velmi vhodný, neboť omezoval pouze velké producenty kopií. Nebral svobodu čtenářům knih. Normální čtenář, který nevládnul tiskárnu, mohl kopírovat knihy pouze pomocí pera a inkoustu, k čemuž byli ochotni jen nemnozí. Digitální technologie jsou však pružnější než tiskárna: pokud je informace v digitální podobě, lze ji snadno kopírovat a sdílet ji tak s ostatními. Právě tato velká pružnost se však vůbec nehodí do systému copyrightu. A to je také důvod, proč se čím dál častěji setkáváme s absurdními praktikami, jak si vynutit vlastnická práva k softwaru. Podle kritiků podobných praktik je varující např.:

- Masivní propaganda, která tvrdí, že je špatné porušit vlastnická práva, když chcete pomoci svým přátelům.
- Naléhání, aby lidé donášeli na své spolupracovníky a kolegy.
- Razie (s pomocí policie) v kancelářích a školách.
- Různé absurdní žaloby za kopírování softwaru, např. za ponechání strojů pro kopírování nestřežených a za nezvládnutí cenzury jejich používání.

Podobné praktiky se totiž podobají způsobům používaným v bývalém Sovětském Svazu, kde každá kopírka měla hlídače, který zabraňoval nelegálnímu kopírování, a kde si lidé museli informace kopírovat tajně a šířit je „z ruky do ruky“ jako samizdat. Je tu samozřejmě rozdíl: motivy pro kontrolu informací v Sovětském Svazu byly politické; dnes je motivem zisk. V obou případech však jde o porušení lidské svobody, třebaže jednou ospravedlněné politicky a podruhé ekonomicky.

Do našich životů se dostávají i další praktiky, na které tito kritici současného stavu okolo software a jeho vlastnictví upozorňují, např.:

¹ Podle článku: „Proč by software neměl mít majitele“ viz <http://www.gnu.org/philosophy/why-free.cs.html>

Slovíčkaření

Používají se velmi silná slova jako „pirátství“ a „krádež“, stejně jako odborná terminologie, např. „intelektuální vlastnictví“ a „újma“. Tím se tak potichu podsouvá příliš zjednodušená analogie mezi programy a fyzickými objekty.

A v tom je problém. Naše zkušenosti a intuice se totiž týkají problému, zda je správné vzít *daný objekt* někomu. Netýká se přímo *zkopírování* něčeho. Bez řádného promyšlení nás pak podobná hra se slovy jednoduše naučí tomu, abychom pro kopírování používali stejná měřítka.

Zveličování

Další upozornění se týká zveličování. Např. když nějaká společnost tvrdí, že trpí „újmou“ nebo „ekonomickou ztrátou,“ pokud si uživatelé sami kopírují programy. Přitom kopírování nemá žádný přímý efekt. O peníze může vlastník přijít pouze, pokud by si člověk, který si udělal kopii, od něj jinak program koupil. Trocha přemýšlení nás dovede k tomu, že většina takových lidí by si kopii nekoupila. I přesto se „ztráty“ počítají, jako kdyby si každý takový člověk chtěl kopii skutečně koupit. To je mírně řečeno přehánění.

Přirozená práva

Další argument, kterým se odpůrci copyrightu zabývají, jsou přirozená práva autorů, o kterých se v souvislosti se softwarem mluví. A upozorňují na několik věcí:

1) Není možné zcela paušálně říct, že zájmy programátorů jsou důležitější než zájmy zbytku světa.

2) I když jsme přesvědčováni, že přirozená práva autorů jsou přijímanou a nezpochybnitelnou tradicí naší společnosti, není to zcela pravda. Je upozorňováno např. na americkou ústavu, kde se za účel copyrightu považuje předně podpora vývoje – nikoli odměna autorů. A kde je zdůrazněno, že copyright zasahuje do přirozených práv veřejnosti – což je obhajitelné pouze v zájmu veřejnosti.

3) Opět je zde připomenutá ne úplně šťastná analogie s materiálními objekty. Pokud si totiž uvařím špagety, pak mi bude vadit, pokud mi je někdo jiný vezme a zabrání mi tak v jejich snědení. Pokud ale používáte program, který jsem napsal, pak se vás to dotýká přímo, zatímco mě pouze nepřímě. Když dáte kopii příteli, ovlivní to vás a vašeho přítele daleko více než to ovlivní mě.

Ekonomika

Poslední argument, který se používá pro ospravedlnění vlastnictví softwaru je ten, že to vede k větší produkci software. Narozdíl od ostatních argumentů má tenhle alespoň legitimní přístup k věci. Je založen na platném cíli – uspokojení uživatelů softwaru. A je empiricky jasné, že lidé vytvoří více něčeho, pokud je jim za to dobře zapláceno.

Ekonomický argument má ale chybu: je založen na předpokladu, že rozdíl je jen otázkou množství peněz, které musíme zaplatit. Předpokládá, že „produkce softwaru“ je to, co chceme, bez ohledu na to, zda vzniklý software má, či nemá vlastníka.

Lidé tento předpoklad často přijímají, protože souhlasí s naší zkušeností s fyzickými objekty. Vezměme například sendvič. Řekněme, že byste mohl snadno získat stejný sandwich buď za peníze, nebo zadarmo. Pokud ano, pak jediný rozdíl je cena, kterou zaplatíte. Ať už ho musíte zaplatit nebo ne, má sandwich stejnou chuť, stejnou nutriční hodnotu, a v obou případech ho můžete sníst pouze jednou. Jestli jste získali sandwich od vlastníka, nebo ne, nemůže ovlivnit nic, jenom množství peněz, které potom máte.

To platí pro jakýkoli materiální objekt – to zda má či nemá vlastníka neovlivňuje přímo, co to „**je**“, nebo co s tím můžete dělat, pokud to získáte.

Ale pokud má program vlastníka, pak to velmi silně ovlivňuje, co to je a co můžete dělat s kopií, pokud si ji koupíte. Rozdíl není jen otázkou peněz. Systém vlastnictví software v důsledku tak podněcuje vlastníky software k produkci něčeho – ne však k produkci toho, co společnost skutečně potřebuje.

A dodávají, že to, co společnost skutečně potřebuje, je svoboda a posílení dobrovolné spolupráce mezi občany, občanské společnosti – což není možné tam, kde nám softwaroví vlastníci tvrdí, že přirozeně pomáhat svým sousedům je „pirátství“.

To je také důvod, proč tvrdí, že svobodný software je otázkou svobody, ne ceny.

Open-source hnutí a hnutí svobodného softwaru²

Tím jsme se dostali k Hnutí open-source a svobodného softwaru. Budeme o něm mluvit dále, proto mi nyní dovoluji jeho krátkou definici:

Předně je potřeba říct, že je mezi nimi rozdíl. Můžeme je chápat jako dvě politické strany. Oba proudy se snaží o sdílení software. Oba proudy zdůrazňují jakási práva pro uživatele, ale přesto jsou zde rozdíly.

Hnutí svobodného software i myšlenky, na kterých je toto hnutí budováno a kterých se drží, vycházejí z názoru, že proprietární software je špatný a omezuje svého uživatele. Jediný způsob, jak dát uživateli svobodu, je vytvoření svobodných aplikací, které zaručí svému uživateli stejná práva, jaká měl i tvůrce těchto programů. Zastánci čistě svobodného software tvrdí, že programy nemají mít majitele. Není důvod, kvůli kterému by byl nějaký majitel zapotřebí.

Oproti tomu open-source software proti proprietárním aplikacím nebojuje. Staví se od začátku do roviny, když říká, že je možné používat jak open-source aplikace, tak i uzavřený software. Ovšem s uzavřenými aplikacemi přijdete o určitá práva. Toť vše.

Na myšlenkách svobodného software tak v 80. letech vznikl projekt GNU (GNU's Not Unix), který pak ve spojení s jádrem od Linuse Torvaldse je dnes znám jako GNU/Linux.

Aby autoři zabránili proměně GNU software v software proprietární, vymysleli něco, co nazvali „copyleft“. Ten používá copyrightového práva, ale „převrací“ jej tak, aby sloužilo k opačným účelům než je obvyklé. **Hlavní myšlenkou copyleftu je dát každému povolení ke spouštění, kopírování, úpravě programu a šíření upravených verzí – ne však povolení přidávat k nim vlastní omezení.** Specifická implementace copyleftu je pak GNU General Public License, zkráceně GNU GPL.

2. Argumenty hájící vlastnické právo k softwaru

Některé jsme již zmínili, jsou to přirozená práva autorů, nebo ekonomické argumenty. Nejlépe nám však podobné postoje přiblíží dopis³ výkonného ředitele firmy SCO, která vede boj proti myšlenkám Open-source hnutí a hnutí svobodného softwaru. Tvrdí, že **Linux a hnutí Open Source jako celek je vážnou hrozbou.** Doslova, citují: *„Nekontrolované šíření softwaru pod licenci GPL je daleko větší hrozbou pro náš kapitalistický systém než si mnohé firmy dokážou představit.“*

Darl McBride spatřuje hrozbu GPL a Linuxu ve třech základních oblastech.

1) ohrožuje průmysl informačních technologií.

„Programy plně proprietárního kódu distribuované zdarma nebo za minimální cenu získávají stále větší část softwarového trhu. Každá instalace Open Source vytlačuje

² Více o Open-source a svobodném softwaru na stránkách <http://www.gnu.cz>

³ Celý dopis Darla McBride (prezident a výkonný ředitel SCO) kongresu USA, najdete na adrese http://www.osaia.org/letters/sco_hill.pdf

nebo předem zabraňuje prodeji proprietárního, licencovatelného a copyrihtem chráněného softwaru. To znamená méně pracovních míst, menší zisky ze softwaru a sníženou motivaci softwarových firem k inovování. ... „

2) ohrožuje mezinárodní konkurenceschopnost (míněno USA) „V rostoucím počtu zemí (např. Velká Británie, Německo, Francie, Izrael, Brazílie, Japonsko, Jižní Korea, Čína a Rusko) chtějí vlády a místní samosprávy nasazovat a používat software Open Source. Místo UNIXu od některé z amerických firem nebo Windows od Microsoftu používají evropské a asijské vlády Linux, často stažený zdarma z Internetu. ... Tvrdím, že nejloupežnější cenou je „zdarma“. Není škodlivějšího případu dumpingu než široká dostupnost vysoce výkonného softwaru, který devaluje duševní vlastnictví tím, že ho poskytuje zdarma.“

3) Jde o bezpečnostní hrozbu. „Počítačový expert v Severní Koreji, který má několik osobních počítačů a internetové připojení, si může stáhnout poslední verzi Linuxu a v krátké době vytvořit virtuální superpočítač. ... „Jsem přesvědčen, že Open Source je ve své dnešní podobě šikmou plochou. ... Ekonomický systém naší země se odráží v konceptu copyrightu. Systém GPL by neměl být dovolen, protože podkopává základnu jednoho z našich nejdůležitějších průmyslových odvětví.“

3. Křesťan a nelegální software

Pokusil jsem se alespoň trochu nastínit problematiku okolo vlastnictví softwaru. Nejsem filosofem, právníkem ani politikem a tak nechci nad těmito úvahami příliš spekulovat. Přesto otázka nelegálního softwaru se zcela prakticky, dotýká většiny z nás. Někdy se dostáváme do situace, kdy nás někdo požádá o kopii některého copyrightem chráněného programu. A v té chvíli nastává problém, protože většina z nás bude cítit, že odmítnout jej není příliš správné, stejně jako není zákonné program šířit.

Jak to řešit, když chceme žít poctivý život před Boží tváří? Žít tak, aby se to Pánu Bohu líbilo, může v tomto případě znamenat mnoho věcí, např. říci „ne“ vlastnickému softwaru, používání Open source nebo free softwaru, může to znamenat mnohé další, ale nikdy ne „podvádění“ v nějakém vyšším zájmu, třebaže myšlenka svobody k podobnému postoji vybízí. ... Nemusím souhlasit s praktikami velkých softwarových společností, ale to ještě nezakládá žádný důvod pro porušení zákonů, ač se mohou zdát sebeabsurdnější⁴.

4 Již tuším Vaše povzdechy, že zase slyšíte pěkný farizeismus. Že není přece možné poslouchat zákon, pokud je špatný. A mám za to, že do jisté míry je toto oprávněný argument. Je to pravda alespoň v tom, že zákon není tím konečným měřítkem. Typickým příkladem jsou třeba ...

* staré rasové zákony Spojených států, které ještě před čtyřiceti lety říkaly, že je protizákonné, aby člověk černé pleti seděl vpředu v autobusu; a přitom každý ví, že pouze rasista by řekl, že sezení tam je špatné. * I apoštol Pavel v Aténách, když zvěstoval Pána Ježíše, přestupoval zákon (To byl např. zločin, za který byl odsouzen k trestu smrti Sokrates (musel spáchat sebevraždu) Také Židé, i když mohli v Římské říši vyznávat své náboženství, hlásat ho podle zákona nesměli.). * Stejně jako prorok Daniel v ohnivě peci ... Prostě v Bibli bychom našli mnoho příkladů, kdy bylo rozumné ignorovat zákon.

Na druhé straně je však potřeba také připomenout, že Pán Ježíš, který mnohé zákony své doby porušil (o sobotě např. říká, že sobota byla učiněna pro člověka, ne člověk pro sobotu), v důležitém místě, kde svůj vztah k biblickým příkázáním shrnuje, říká: *Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit. Amen, pravím vám,; Dokud nepomine nebe a země, nepomine ani jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona, dokud se všechno nestane.*

Podobně ve vztahu ke světské moci apoštol Pavel připomíná: *Římanům 13,1: Každý ať se podřizuje vládní moci, neboť není moci, leč od Boha. Ty, které jsou, jsou zřízeny od Boha, 13,2: takže ten, kdo se staví proti vládnoucí moci, vzpírá se Božímu řádu. Kdo se takto vzpírá, přivolává na sebe soud.*

Chci tak upozornit na to, že i když rádi slyšíme o křesťanské svobodě, o tom, že jsme svobodné děti Boží a svobodně se rozhodujeme, tak to většinou není tím, co by nám bylo potřeba připomínat. Všichni víme, že sama příkázání nejsou nejvyšší hodnotou, natož světský zákon. Daleko více nám hrozí, že příkázání Boží nejenom nebereme doslova, ale že je nebereme vážně nebo je dokonce nebereme vůbec. Dávejme tedy dobrý pozor, abychom svou svobodu od plnění předpisů nepoužívali jako výmluvu od naplňování Božích příkázání.

4. Co z toho plyne?

Když to shrneme, tak tato otázka se týká toho, co je správné, za prvé ze strany výrobců (zda vůbec je autorské právo oprávněné). A za druhé, co je správné ze strany uživatele.

V tom prvním případě, je potřeba říct, že dořešení této otázky patří spíše budoucnosti a dalším diskusím. Těžko objektivně doporučovat, jak by křesťan měl správně chápat copyright, to nechme spíše právníkům, filosofům a dalším odborníkům. Přesto mně osobně je velmi blízké pojetí Open source a free software hnutí. Mám totiž za to, že si jeho autoři velice dobře všimli toho, jak se do virtuálního světa počítačů přesouvá stále více lidské činnosti (pošta, zábava a komunikace vůbec a mnohé další ...). A to, co nám říkají je, že by se s tímto „přesunem“ měla do této oblasti dostat také základní lidská práva a svobody a ne pouze komerční pravidla trhu, která jsou v současné době nadřazena všemu ostatnímu. S trochou nadsázky bychom tak dnešní situaci mohli přirovnat k „divokému kapitalismu“ 19. století ve Spojených státech. Zde také nějakou dobu trvalo než si společnost uvědomila, že ekonomika bude opravdu fungovat jen tehdy, když budou také garantovány určité svobody a práva. Možná se jednou v budoucnu historikové zasmějí při pohledu na dobu, ve které, když jste chtěli půjčit CD svému příteli a udělat mu tak radost, byli jste nazváni piráty.

Opustíme-li však toto „snění“ a podíváme se na problematiku z pohledu dnešního uživatele – křesťana, zjistíme, že je situace o poznání jasnější. Předně používat nelegální software není dobré svědectví. A naopak důsledně dbát na používání legálního software je pro mnohé skutečným svědectvím o tom, že to s vírou myslíme vážně. Ať již se totiž postavíme v této debatě názorově kamkoli, skutečností zůstává, že společnost i naše zákonodárství vnímá používání nelegálního software jako krádež. Můžeme diskutovat a vysvětlovat, že je to složitější, neměli bychom však říkat, že jsme chytřejší a víme více. Nakonec i Písmo nás vyzývá, abychom nebyli pohoršením nebo kamenem úrazu a jasně tak připomíná, co s nelegálním software na našem harddisku dělat. :) Ony totiž různé argumenty ve stylu, že okrádání lichváře není přece zas tak špatné, jsou pouhou lží do vlastní kapsy. Podobné argumenty neobstojí tím spíše, že nejsme v situaci nacistické, komunistické nebo jiné diktatury, abychom pod hlavičkou svobody obhájili porušování zákona. Neobstojí ani argument, že používání nelegálního software je někdy nutnost. Tím spíše neobstojí, že dnes je k většině komerčního software již svobodná alternativa.

Často je to předně naše lenost, neznalost nebo neochota ke změně, která nás vede k tomu, že se spokojíme s jednodušším řešením – tedy s používáním nelegálního software. Je to jistě snadnější než najít cestu, jak to udělat bez porušení biblických přikázání a dnešních zákonů⁵. A to je podle mě ten největší problém. Tedy, že pod hlavičkou fráze „vždyť to jinak nejde“ nebo „dělá to každý“ se pomalu vytrácí vědomí hříchu a zodpovědnosti za to, co dělám. A nyní nemyslím pouze to, že jedinou správnou cestou je jít a software si koupit, těch alternativ, jak neotupovat své svědomí a neporušovat zákony, je dnes opravdu mnohem více. Virtuální svět počítačů a softwaru totiž již dlouho není v poloze, ve které bychom o něm mohli přemýšlet jako o spotřebním zboží, nebo jako o nástroji, který buď zaplatím nebo nezaplatím. Je to svět sám pro sebe, jakási subkultura, ve které je stejně jako ve skutečném světě potřeba, abychom domýšleli své chování, abychom jako křesťané nebyli pokryteckými uživateli nebo jen slepými konzumenty.

⁵ Otázka: Je naše neznalost, lenost, nedostatek času nebo špatná informovanost opravdu dostatečnou omluvou k nedobrému svědectví nebo porušování zákonů?